

ศีลธารา : แม่ชีเถรวาทในตะวันตก

Siladhará: A Theravádin Nun in the West

แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว

Nun Benjawan Wongshookaew^๑

Received: *January 20, 2020*

Revised: *May 15, 2020*

Accepted: *May 16, 2020*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องศีลธารา : แม่ชีเถรวาทในตะวันตก มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอวิถีปฏิบัติแม่ชีศีลธารา ที่ถือกำเนิดในประเทศอังกฤษเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๒๖ โดยพระอาจารย์สุเมโธ ผู้ก่อตั้งวัดป่าจิตตวิเวก(Chithurst Forest Monastery) และเป็นลูกศิษย์ต่างชาติรูปแรกของหลวงพ่อบุญแห่งวัดหนองป่าพง ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาโครงสร้างของคณะแม่ชีตะวันตกให้เอื้อต่อการรักษาพระธรรมวินัยตามประเพณีนิยมเถรวาท และเป็นการสนับสนุนพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทสี่ การนำเสนอบทความนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของศีลธารา อันเป็นทางเลือกหนึ่งของนักบวชสตรีในความพยายามที่จะก้าวข้ามข้อจำกัดทางเพศและมุ่งฝึกอบรมตนเพื่อเป็นเนื้อนาบุญ ด้วยศีลที่งดงาม ความรู้ในหลักธรรม และดำเนินการด้านศาสนพิธี ศีลธาราได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำเร็จในบทบาทอันชอบธรรมในฐานะหนึ่งในพุทธบริษัทสี่ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำสำคัญ : ศีลธารา, แม่ชีเถรวาท, วิถีปฏิบัติ, วัดป่าสายหลวงพ่อบุญ

^๑ สำนักปฏิบัติธรรมที่ภาวันธรรมสถาน, อ. เกาะสมุย, จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๓๑๐

Abstract

The objective of “Sīladhará: A Theravádin Nun in the West” is to present a practical way of Sīladhará which have been established firstly in England in 1983 by Ajahn Sumedho, the founder of Chithurst Monastery and the first western disciple of Ajahn Chah, Wat Nong Pah Pong. The process of Sīladhará training aimed to develop the internal structure of a western nun community in the way that dhamma and vinaya could be pin Theravádin tradition way, and also they could support Buddhism as one part of the fourfold assembly (the catuparisá). This presentation shows that the potential of Sīladhará as an alternative way of ordained women in crossing the gendered boundary and being trained themselves to be the field of merit for lay people. With impeccable virtue conduct, Buddhist knowledge and religious performances, Sīladhará have proved themselves to achieve religious legitimacy as one part of the fourfold assemblies of The Lord Buddha.

Keywords: Sīladhará, a practical way, Forest Monastery under Luang Por Chah’s lineage

๑. บทนำ : กว่าจะเป็นศีลธารา

ในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ มูลนิธิสงฆ์แห่งอังกฤษ (The English Sangha Trust) องค์กรการกุศล ที่ก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนกิจการของพระสงฆ์ในประเทศอังกฤษ ได้ยินมนต์หลวงพ่อกษ (พระโพธิญาณเถร) แห่งวัดหนองป่าพง จ.อุบลราชธานี^๒ พร้อมด้วยพระภิกษุชาวตะวันตกอีก ๔ รูปมาที่ประเทศอังกฤษ เมื่อหลวงพ่อกษเห็นว่าชาวตะวันตกมีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงอนุญาตให้พระโรเบิร์ต สุมเมโธ ลูกศิษย์ชาวอเมริกันที่บวชที่วัดหนองป่าพงเป็นเวลากว่าสิบพรรษาอยู่จำพรรษาที่มูลนิธิสงฆ์แห่งอังกฤษ ที่เมืองแฮมสเต็ด (Hampstead) ใกล้กรุงลอนดอน เพื่อฝึกอบรมให้ผู้ที่มีความสนใจในการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ในปีพ.ศ. ๒๕๒๑ ได้มีผู้บริจาคที่ดินใกล้กับป่าแฮมเมอร์ในรัฐเวสต์ซัสเซกส์ (West Sussex) จำนวน ๑๐๘ เอเคอร์เพื่อสร้างวัด ปีต่อมาได้มีผู้เสนอขายคฤหาสน์ชิตเธิร์สต์ (Chithurst House) พร้อมที่ดินซึ่งอยู่ห่างจากป่าสงวนแฮมเมอร์เพียงครึ่งไมล์ มูลนิธิสงฆ์แห่งอังกฤษจึงตัดสินใจขายวิหารแฮมสเต็ดเพื่อนำเงินมาซื้อที่ดินและก่อตั้งเป็นวัดชื่อว่าวัดป่าจิตตวิเวก (Chithurst Buddhist Forest Monastery) ซึ่งเป็นวัดป่าในพระพุทธศาสนาเถรวาทวัดแรกของอังกฤษ

ช่วงแรกที่พระอาจารย์สุเมโธอยู่ที่วิหารแฮมสเต็ดได้เผยแผ่ธรรมะและการปฏิบัติตามแนวสายวัดป่าของหลวงพ่อกษจนมีชาวอังกฤษให้ความสนใจมาฝึกปฏิบัติเป็นจำนวนมากขึ้นๆ จนกระทั่งได้ก่อตั้งวัดและคณะสงฆ์ย้ายมาอยู่ที่วัดป่าจิตตวิเวกในปีพ.ศ.๒๕๒๒ คณะลูกศิษย์เหล่านี้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของวัดที่พระอาจารย์สุเมโธเป็นผู้ริเริ่มด้วยดี จุดเริ่มต้นของนักบวชสตรีเกิดขึ้นเมื่อ แพท สตอลล์ (Pat Stoll) ลูกศิษย์คนหนึ่งของพระอาจารย์สุเมโธมีความคิดที่จะสนับสนุนผู้หญิงอังกฤษให้มีโอกาสออกบวชและปฏิบัติธรรมได้เท่าเทียมกับเพศชาย เธอจึงเดินทางมายังวัดหนองป่าพงเพื่อมาเรียนรู้วิถีชีวิตแม่ชีไทยและขออนุญาตหลวงพ่อกษให้พระอาจารย์สุเมโธ สามารถบวชผู้หญิงตะวันตกได้ ด้วยเหตุนี้ในเดือนตุลาคมของปีเดียวกันวัดป่าจิตตวิเวกได้จัดพิธีบวชให้กับสตรีชาวตะวันตกชุดแรกจำนวน ๔ คนเป็นแม่ชีศีลแปด เรียกว่า “อนาคาริกา” ทั้งหมดพำนักอยู่ที่บ้านหลังเล็กๆหลังหนึ่งที่ทางวัดซื้อไว้ให้เป็นที่พักอาศัยอยู่ไม่ไกลจากวัดโดยใช้เวลาเดินเท้าประมาณสิบนาที

^๒ พระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อกษ สุภัทโท) เกิดเมื่อ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๖๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง (พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๓๕) ซึ่งเป็นวัดป่าสายมหานิกาย ตั้งอยู่ที่บ้านก้อใน ต.ธาตุมุท อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ท่านเป็นพระที่ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระให้แก่ชาวไทยและชาวต่างชาติที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงที่สุดรูปหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบัน ปัจจุบันวัดหนองป่าพงมีสาขาทั้งในและต่างประเทศจำนวนมากกว่า ๓๐๐ สาขา

ในตอนแรกไม่ได้มีรูปแบบการอบรมนาคาริกาอย่างเป็นระบบ เพียงแต่ให้สมาทานศีลแปดและเสขียวัตร ๗๕ ข้อ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางวัดเช่นเดียวกับพระภิกษุ พระสุจิตโตที่ภายหลังได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้เป็นผู้ฝึกอบรมกล่าวว่า แม้ว่าเป็นเวลา ๔ ปีแล้วที่อนาคาริกาเหล่านี้สมาทานศีลแปด นุ่งห่มชุดขาวแบบแม่ชีไทย และมีความมั่นคงในพระรัตนตรัย แต่ก็ยังรู้สึกไม่มั่นใจที่จะดำเนินกิจวัตรและพิธีกรรมได้อย่างถูกต้องตามธรรมเนียม อีกทั้งในส่วนของพระภิกษุก็ไม่มีผู้ที่มีความสามารถที่จะแนะนำแนวทางปฏิบัติสำหรับแม่ชีหรือนักบวชสตรี^๓ พระอาจารย์สุเมโธได้ขอคำปรึกษาจากดร.พระสัทธาติสสะ พระเถระผู้ใหญ่ในอังกฤษถึงความเป็นไปได้ที่จะจัดให้มีการบรรพชาเป็นนักบวชถือศีลสืบ และเมื่อได้รับอนุญาตจากมหาเถรสมาคมในไทยจึงมีพิธีบรรพชาแม่ชีศีลสืบในสายวัดป่าของหลวงพ่อบุญรอดเป็นครั้งแรกที่วัดป่าจิตตวิเวก ประเทศอังกฤษในปีพ.ศ.๒๕๒๖ โดยใช้ชื่อว่า “ศีลธารา” แปลว่าผู้ที่ตั้งอยู่ในศีล นับแต่นั้นจึงเกิดคณะแม่ชีศีลธาราเป็นครั้งแรกในตะวันตก พระอาจารย์สุเมโธได้ประกาศว่า “ถือเป็นสตรีกลุ่มแรกที่เป็นผู้บุกเบิก เป็นมารดาแห่งสังฆะของนักบวชสตรี เป็นการเริ่มต้นคณะศีลธารา”^๔

๒. การก่อตั้งคณะศีลธารา

(The Establishment of Siladharā Community)

ภิกษุณีสงฆ์ถือกำเนิดขึ้นในพระพุทธศาสนาภายหลังจากที่มีภิกษุสงฆ์ขึ้นในโลกแล้ว ๕ ปี แต่ขาดสูญไปเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ อย่างไรก็ตามก็ดีทางฝ่ายมหាយานถือว่าภิกษุณียังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานที่พบว่าในต้นพุทธศตวรรษที่ ๕ คณะภิกษุณีสงฆ์จากศรีลังกาได้เดินทางมายังประเทศจีนเพื่อทำพิธีอุปสมบทให้สตรีชาวจีน^๕ ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงในประเด็นนี้เนื่องจากอยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของการนำเสนอวิถีชีวิตของนักบวชสตรีในตะวันตก อย่างไรก็ตามผู้เขียนจะขอยกแนวคิดในการเกิดขึ้นของภิกษุณีสงฆ์ในมุมมองของกรอสส์มาน่าเสนอดังนี้ “แนวคิดของผู้หญิงที่อยู่อย่างปราศจากพันธะทางสังคมเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะยอมรับได้ในสังคมส่วนใหญ่ในสมัยพระพุทธเจ้า สำหรับผู้ชายแล้ววิถีชีวิตเช่นนี้ได้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา การที่

^๓ Sucitto, *Going Forth: A Training For Theravadin Nuns*, (Hertfordshire: Amaravati Publications, 1985), p. 2.

^๔ Sumedho, *Freeing the Heart*, (Hertfordshire: Amaravati Publications, 2001), p. 14.

^๕ Bhikkhu Anlayo, *The Revival of the Bhikkhuni Order and the Decline of the Sāsana*, *Journal of Buddhist Ethics*, vol.20, p. 116-117,122.(Online), Available : [http://www.blogs.dickinson.edu/Buddhist ethics/](http://www.blogs.dickinson.edu/Buddhist%20ethics/).

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ผู้หญิงมีสิทธิ์เลือกเช่นนี้ถือว่าเป็นแนวคิดที่แหวกธรรมเนียมอย่างถอนรากถอนโคน”^๖

ในประเทศอังกฤษการเกิดขึ้นของคณะศีลธาราเริ่มต้นจากการเป็นบวชเป็นแม่ชีศีลแปด ก่อน รูปแบบและวิธีการดำรงชีวิตใช้แบบอย่างจากแม่ชีไทยในสายวัดป่าของหลวงพ่อบุชา ในพรรษนะของชาวตะวันตกคำว่า แม่ชี หมายถึง นักบวชสตรีที่ถือศีลแปด นุ่งห่มชุดสีขาวที่เป็นแบบเฉพาะที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่แตกต่างจากผู้ครองเรือน แม่ชีต้องตระหนักว่าบุคคลิกที่ภูมิฐานและความประพฤติที่ดีงามย่อมสามารถดึงดูดให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ^๗ ประเด็นที่น่าสนใจคือลักษณะของชาวตะวันตกนั้น “เป็นคนชอบอิสระ ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆมากมาย และมีการศึกษาทางโลกอย่างดี” ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากคนไทย ด้วยเหตุนี้สตรีชาวตะวันตกที่ประสงค์จะบวชจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อรูปแบบของวิถีปฏิบัติ ในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตเช่นนี้มาก่อนแล้ว ดังนั้นการที่ชาวตะวันตกจะประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตแบบแม่ชีไทยได้จะต้องมีความอดทนและความอดสาหะมุ้งม้นอย่างสูงพร้อมกับมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมได้^๘

เมื่อก่อตั้งคณะศีลธาราที่อยู่ภายใต้คณะภิกษุสงฆ์ของวัดป่าจิตตวิเวก ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์ทั้งหมดที่ประกอบด้วยภิกษุ สามเณร อนาคตาริก และผู้ปฏิบัติธรรมทั้งชายและหญิง ด้วยโครงสร้างของคณะสงฆ์สองฝ่ายที่มีลักษณะเหลื่อมซ้อนกันนี้ย่อมไม่เป็นที่คุ้นเคย พระอาจารย์สุเมโธเรียกว่า “การย้ายต้นจากเมืองไทยมาปลูกใหม่”^๙ เช่นนี้จึงต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะรักษาสัมพันธภาพระหว่างสังฆะทั้งสองฝ่ายให้สอดคล้องกลมเกลียวและมีความนับถือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังเป็นการทดลองว่าวิถีชีวิตของนักบวชสตรีเช่นนี้จะเป็นไปได้ในสังคมตะวันตกหรือไม่ พระอาจารย์สุเมโธชี้ให้เห็นถึงความยากในการที่จะรักษาวัฒนธรรมที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมสูงและไม่เคยมีแบบฉบับให้ศึกษามาก่อน การที่พระภิกษุและศีลธาราอยู่ร่วมในคณะสงฆ์เดียวกันย่อมมีแนวโน้มที่จะเกิดข้อขัดแย้งระหว่างสงฆ์ทั้งสองฝ่ายขึ้นได้ง่าย แต่การที่จะป้องกันและแก้ไขได้ทั้งสองฝ่ายต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ในแง่บวก ด้วยการมองอีกฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามด้วยความเข้าใจ “ถ้าผู้หญิงลองมองตัวเองด้วยทัศนคติแบบผู้ชาย และ

^๖Gross, Rita, *Buddhism after Patriarchy: A Feminist History Analysis and Reconstruction of Buddhism*, (New York: State University of New York Press, 1993), p. 36.

^๗Silaratano, Mae Chee Kaew: *Her journey to Spiritual Awakening and Enlightenment*, (Udon Thani: A Forest Dhamma Publication, 2009), p.15.

^๘ Khantipalo, *Banner of the Arahants: Buddhist Monks and Nuns from the Buddha's Time Till Now*, (Kandy: Buddhist Publication Society, 1979), p. 157.

^๙Sumedho, *Freeing the Heart*, p. 15.

ในทางกลับกันผู้ชายก็มองตนเองด้วยทัศนะแบบผู้หญิงแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็จะสามารถช่วยเหลือกันและกัน ชี้ให้เห็นในจุดที่ไม่อาจเห็นได้ชัดเจนเพราะถูกบดบังด้วยเงื่อนไขของแต่ละฝ่าย”^{๑๐}

ในประเด็นความสัมพันธ์นี้พระสุจิตโตให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจทีเดียว สรุปใจความว่าหากสังฆะเพศชายอยู่ตามลำพังโดยแยกออกจากสังฆะเพศหญิงอย่างสิ้นเชิง พระภิกษุอาจไม่ได้เรียนรู้ที่จะนับถือนักบวชเพศหญิงในฐานะที่เท่าเทียมกันในการเดินทางบนเส้นทางธรรมเดียวกัน แต่ก่อนพระภิกษุอาจเกี่ยวข้องกับสตรีในแบบที่ต่างออกไป เช่นเป็นมารดา บุตรสาว หรือแม่แต่เป็นผู้ช่วยวนที่จะต้องหั่นกล้วยและปกป้องตนเอง แต่พระภิกษุอาจไม่เคยที่จะคิดถึงเพศหญิงในแง่ของความเป็นเพื่อน เป็นพี่สาวน้องสาว ที่จะเจริญเติบโตไปพร้อมกันบนเส้นทางธรรม^{๑๑} ในช่วงแรกๆคณะศิลาธาราประสบกับความยากลำบากในการหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม จนกระทั่งเกิดความรูสึกว่าต้องการอาจารย์ที่สามารถให้คำแนะนำการปฏิบัติที่เป็นแบบแผนถูกต้อง แม่ชีฐานิสสรานึ่งในคณะศิลาธารากล่าวว่า “ เหมือนกับการก้าวเดินไปในที่มืด พวกเราไม่มีแม่แบบที่จะให้ดำเนินรอยตาม แม้ว่าพระอาจารย์สุเมโธเป็นอุปัชฌาย์แต่ท่านไม่มีประสบการณ์ในการอบรมแม่ชีมาก่อน อีกทั้งช่วงที่ท่านอยู่วัดป่าในเมืองไทยกว่าสิบปีนั้นท่านมีปฏิสัมพันธ์กับสตรีน้อยมาก”^{๑๒} พระสุจิตโตจึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อบรมดูแลคณะศิลาธารา อีกทั้งเป็นผู้วางโครงสร้างและกระบวนการอบรมในเรื่องศีลและวัตรปฏิบัติแก่ศิลาธารา

ในปีพ.ศ.๒๕๒๗ คณะศิลาธาราและคณะสงฆ์บางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่วัดอมราวดี (Amaravati Buddhist Monastery) ตั้งอยู่ที่เกรท แกดเดสเดน (Great Gaddesden) เมืองเฮมเมล แฮมสเต็ด (Hemel Hempsted) ไม่ไกลจากกรุงลอนดอนนัก เพื่อขยายให้เป็นที่ฝึกอบรมคณะศิลาธาราและใช้เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมสำหรับประชาชนทั่วไป ส่วนวัดป่าจิตตวิเวกใช้เป็นที่พักอบรมพระภิกษุเพียงอย่างเดียว เดิมสถานที่นี้เคยเป็นโรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยชาวแคนาดา กลุ่มหนึ่งที่ประสงค์จะให้เด็กยากจนในกรุงลอนดอนได้มีสถานที่เรียนรู้ท่ามกลางธรรมชาติ จึงมีพื้นที่และอาคารที่พึกกว้างขวางสามารถรองรับผู้ที่มาร่วมทำกิจกรรมกับทางวัดจำนวนมาก ซึ่งต่างจากวัดป่าจิตตวิเวกที่มีข้อจำกัดในการขยายพื้นที่เนื่องจากอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ในการย้ายจากที่เดิมมายังที่ใหม่นั้น เพื่อเป็นการรักษาประเพณีเดินธุดงค์ของสายวัดป่าคณะแม่ชีศิลาธาราได้เดินเท้าออกจากวัดป่าจิตตวิเวกในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๗ ใช้เวลา ๓ สัปดาห์ด้วยระยะทางประมาณ ๗๐ ไมล์ จึงมาถึงวัดอมราวดีในวันที่ ๒ สิงหาคมของปีเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นคณะศิลาธาราอย่างถาวร

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๑๑} Santacitta, Chandasara, *Towards Healing the Fracturing in the Male-Female Relationship in the Sangha*, (Hertfordshire: Amaravati Publications, 2008), p. 6.

^{๑๒} Bell Sandra, *Being Creative with Tradition: Rooting Theravada Buddhism in Britain*, 2001, p. 23, (Online), Available:

<http://www.globalbuddhism.org/1/bell001.html>.

๓. กระบวนการอบรมศีลธารา

(The Śīladharā Training Procedure)

ในการอบรมศีลธาราพระสุจิตโตได้ใช้รูปแบบการอบรมสามเณรเป็นพื้นฐาน และเทียบเคียงกับศีลของภิกษุณีในบางข้อเพื่อให้เหมาะสมต่อวิถีการปฏิบัติของศีลธารา ท่านมีความเห็นว่ารูปแบบการอบรมสามเณรศีลสิบเหมาะที่จะใช้กับเด็กผู้ชาย (อายุน้อยกว่า ๒๐ ปี) มากกว่าผู้หญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้ว^{๑๓} ความมุ่งหมายของการอบรมเพื่อให้ศีลธาราได้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนแห่งสติ มากกว่าจะยึดถือประเพณีดั้งเดิมเพียงส่วนเดียว นอกจากนี้ให้เรียนรู้วิธีปฏิบัติต่อภิกษุสงฆ์และฆราวาสทั้งชายและหญิงอย่างเหมาะสม จุดประสงค์หลักเพื่อที่จะพัฒนาโครงสร้างชุมชนปฏิบัติเพศหญิงที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย และสามารถสนับสนุนภิกษุสงฆ์ตามธรรมเนียมนิยม กระบวนการอบรมในพระพุทธศาสนาจะต้องมีทั้งพระธรรมและพระวินัยคู่กันไปเสมอ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายว่า ธรรมเป็นส่วนของหลักการ หลักความประพฤติ และความเป็นอยู่แห่งวิถีชีวิตอันประเสริฐ ส่วนวินัยเป็นภาคปฏิบัติที่นำเอาหลักการไปจัดสรรให้ความประพฤติและความเป็นอยู่แห่งชีวิตอันประเสริฐนั้นเป็นรูปร่างขึ้น กล่าวอีกอย่างว่าวินัยเป็นเครื่องมือของธรรมสำหรับจัดสรรชุมชนหรือสังคม^{๑๔}

ด้วยเหตุนี้กระบวนการอบรมศีลธาราจึงเป็นการเข้าใจถึงความรับผิดชอบในการที่จะฝึกอบรมตนเองด้วยการนำเครื่องมือที่คณะสงฆ์จัดสรรจากภายนอกเข้ามาพัฒนาภายในตนเอง เมื่อกล่าวถึงประเด็นของสัมพันธภาพระหว่างสังฆะสองฝ่ายนั้น พระสุจิตโตให้ข้อคิดว่า “พวกเราทั้งหลายไม่ว่าเป็นเพศหญิงหรือเพศชายต่างมีพระธรรมเป็นเป้าหมายเพื่อการหลุดพ้นร่วมกัน พระวินัยจะช่วยให้เรามุ่งไปสู่เป้าหมายและข้ามพ้นการแบ่งแยกเพศ”^{๑๕}

ขั้นตอนของการเป็นแม่ชีศีลธาราเริ่มจากผู้ที่สมัครใจเข้ามาทดลองใช้ชีวิตนิกปฏิบัติในคณะศีลธาราสักระยะหนึ่งซึ่งอาจจะใช้เวลาหลายเดือน ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบและมีความจริงจังในการฝึกอบรมตนมากน้อยเพียงใด จากนั้นในขั้นต้นจะได้รับการพิจารณาให้เป็นอนาคาริกา (anagārikā)^{๑๖} เป็นเวลา ๑ ปีก่อน ผู้ได้รับการพิจารณาต้องตอบ

^{๑๓} Jane Angell, “Women in Brown: A History of the Order of Śīladharā, Nun of the English Forest Sangha”, *M.A. Buddhist Studies Dissertation*, (University of Sunderland, 2005), p. 26.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๕), หน้า ๙๓๖.

^{๑๕} Sucitto, *Going Forth: A Training For Theravadin Nuns*, (Hertfordshire: Amaravati Publications, 1985), p. 5.

^{๑๖} อนาคาริกะ ตามศัพท์แปลว่าผู้ที่ออกจากเรือน ผู้หญิงใช้ว่าอนาคาริกา ในความหมายนี้เทียบได้กับแม่ชีศีลแปด นุ่งขาวห่มขาวและโกนศรีษะ ถือข้อปฏิบัติตามที่กำหนดในคณะแม่ชีศีลธารา

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ภูมิหลังครอบครัว การศึกษา ประวัติสุขภาพ ปัญหาด้าน อารมณ์และสุขภาพจิต (ถ้ามี) รวมถึงเหตุผลในการขอบรรพชาเป็นศีลธारा ซึ่งจะมีการสัมภาษณ์ โดยหัวหน้าศีลธาราร่วมกับแม่ชีดูแลอาคันตุกะหรือแม่ชีปกครอง ใบสมัครพร้อมข้อมูลการ สัมภาษณ์จะถูกส่งให้คณะภิกษุสงฆ์พิจารณารับรอง หากไม่มีข้อทักท้วงจากสังฆะทั้งสองฝ่ายจึง จะทำการกำหนดวันรับศีลเป็นอนาคาริกา ซึ่งอาจจะเป็นหัวหน้าศีลธारा หรือเจ้าอาวาสหรือ พระภิกษุที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานในพิธีแล้วแต่กรณี

ในพิธีบวชผู้สมัครจะนุ่งห่มชุดขาวถือพานดอกไม้ธูปเทียน กล่าวคำขอถึงพระรัตนตรัย และสมาทานศีลแปด ขอนิสสัยจากอาจารย์^{๑๗} อนาคาริกาที่อยู่ครบกำหนดหนึ่งปีจะได้รับการ ประเมินอีกครั้งว่าผู้นั้นจะสามารถฝึกหัดขัดเกลาดนเองและมีแนวโน้มต่อไปที่จะเป็นศีลธाराที่ดี ได้หรือไม่ เมื่อผ่านเกณฑ์ประเมินอนาคาริกาผู้นั้นจะได้รับความยินยอมให้เป็นศีลธारा หลังจาก บรรพชาแล้วจะต้องใช้เวลาฝึกอบรมอย่างน้อย ๒ ปีแต่ไม่เกิน ๕ ปี ด้วยการอบรมเรื่องวินัยและ ข้อวัตรปฏิบัติของศีลธारा การดูแลปฏิภุฎฐากอาจารย์ กิจวัตรประจำวัน การดูแลรักษาวัดและ ชุมชน การสวดมนต์และปฏิบัติสมาธิภาวนา เป็นต้น ก่อนพิธีบรรพชาผู้ที่จะบวชต้องเตรียมตัว เช่น ตัดเย็บเครื่องนุ่งห่ม ใช้สีตาลเข้มมีผ้า ๔ ชั้นเรียกจตุจีวร ได้แก่ ผ้าคลุม, จีวร, อันตราวาสก และกัณชุกะ (เสื้อแขนยาว ผ้าหน้า สาบเสื้อทับซ้อนกัน) และเตรียมบริขารอื่นๆเช่น สลกบาตร ย่าม ผ้าปูอาสนะ เป็นต้น พิธีบรรพชาศีลธารามีขั้นตอนเช่นเดียวกับการบรรพชาสามเณร คือขอ ถือพระรัตนตรัย สมาทานศีลสิบ กล่าวคำขอนิสสัย อุปัชฌาย์มอบบาตรและบริขาร คำกล่าว ทั้งหมดเป็นภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาอังกฤษ ศีลธाराที่บวชใหม่จะได้ฉายาเป็นบาลี

คณะศีลธาราก่อตั้งมาแล้วเป็นเวลา ๓๕ ปีจนถึงปัจจุบัน มีผู้หญิงชาวอังกฤษและจาก ประเทศต่างๆทั่วโลกเข้าอบรมศีลธाराแล้วจำนวนมากกว่าร้อยละห้าสิบที่ดำรงชีวิตเป็นศีลธारा จนถึงปัจจุบันนี้มีประมาณ ๒๐ รูปเท่านั้น ในช่วงเข้าพรรษาปีพ.ศ. ๒๕๖๑ คณะศีลธाराแห่งวัด อมรวิถีมียังจำนวน ๑๕ รูป/คน เป็นแม่ชีศีลธारा ๘ รูป อนาคาริกา ๔ คน นักบวชในสายอื่น ๓ รูป/ คน ได้แก่ภิกษุณี, นักบวชสายมหายาน และแม่ชีไทย เมื่อเข้าในคณะแม่ชีศีลธाराจะมีบทบาท เช่นเดียวกับสามเณรในภิกษุสงฆ์ ซึ่งถูกคาดหวังว่าจะต้องดำรงตนแบบนักบวชที่มีจุดมุ่งหมายฝึก ปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น

ในคู่มืออบรมศีลธाराเขียนว่า ทัศนคติที่ดีในการฝึกอบรมตนเพื่อประโยชน์ตนเองและ ประโยชน์ของคณะสงฆ์กระทำได้ ๒ ประการ ประการแรกต้องมีความเคารพตนเองที่จะเรียนรู้ ด้วยการสังเกตและรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อส่งเสริมคุณค่าของตนเอง ประการที่สองต้องมี

^{๑๗} คำกล่าวถือนิสสัยว่า อาจารย์โย เม ภันเตโหทิ, อายสมันโต นิสสัยัจฉามิ ซึ่งหมายถึงผู้ขอ จะต้องอยู่ในความปกครองของอาจารย์หรืออุปัชฌาย์ตามเวลาที่กำหนดคืออย่างน้อยหนึ่งปีนับจากวันที่ ขอนิสสัย

ความมุ่งมั่นที่จะพิจารณาทุกซ์ที่เกิดขึ้นภายในใจตนและหาวิธีฝึกรวมตนเองเพื่อให้พ้นจากทุกซ์^{๑๘}

๔.กฎข้อบังคับของคณะศิลาธรา

(The Sīladharā Rules of Training)

พิธีบวชศิลาธราเริ่มต้นครั้งแรกที่วัดป่าจิตวิเวก พระอาจารย์สุเมโธได้ให้ผู้ที่บวชต้องรับครุธรรม ๘ เช่นเดียวกับการบวชภิกษุณีซึ่งมีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระนางปชาบดีโคตมีบวชเป็นภิกษุณีโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องรับครุธรรม ๘ ประการตลอดชีวิต^{๑๙} ช่วงแรกคณะศิลาธราได้ถือเป็นกฎพื้นฐานที่จะต้องปฏิบัติด้วยความเคารพ ด้วยตระหนักว่าคณะศิลาธราถือกำเนิดจากการสนับสนุนของภิกษุสงฆ์ แต่หลังจากเวลาผ่านไปเมื่อสามารถดำเนินกิจกรรมในคณะศิลาธราได้ด้วยตนเอง จึงยกเลิกการขอรับครุธรรม ๘ ประการในการบรรพชาศิลาธรา ด้วยเห็นว่าไม่เอื้อต่อการสร้างสัมพันธภาพอันดีและความเท่าเทียมทั้งสองฝ่าย^{๒๐}

คู่มืออบรมศิลาธราระบุว่าทุกวันอุโบสถศีลจะมีการประชุมคณะศิลาธราเพื่อสวดวินัยและบอกบริสุทธิเพื่อตรวจสอบศีลตนเอง กฎข้อบังคับหรือศีลของศิลาธรา มีทั้งหมด ๑๔๗ ข้อ ประกอบด้วยสิกขาบท ๑๐ ข้อ เสดยวัตร ๗๕ ข้อ และศีลปาฏิโมกข์อีก ๖๒ ข้อที่นำศีลของภิกษุณีบางข้อมาใช้เพื่อความเหมาะสมในบริบทของวัฒนธรรมและสังคมชาวตะวันตกสมัยใหม่ สิกขาบทสิบเป็นกรอบของความประพฤติที่ถูกต้องดีงามและสร้างสังคมที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมในหมู่คณะ เสดยวัตรเป็นธรรมเนียมมรรยาทที่นักบวชพึงศึกษา แบ่งเป็น ๔ หมวด คือ สารูป ๒๖ ข้อ ว่าด้วยมารยาทและการนุ่งห่มในเวลาที่เขาไปในชุมชน, โภชนปฏิบัติสังยุต ๓๐ ข้อ ว่าด้วยมารยาทในการรับบิณฑบาตและฉันภัตตาหาร, ธรรมเทศนาปฏิบัติสังยุต ๑๖ ข้อ ว่าด้วยมารยาทในการแสดงธรรมให้แก่ผู้อื่น และภิกษุณี ๓ ข้อ ว่าด้วยมารยาทในการขับถ่าย^{๒๑} ภิกษุหรือภิกษุณีที่ล่วงละเมิดสิกขาบทหรือข้อห้ามในพระวินัยมีโทษที่เรียกว่าอาบัติ จะได้รับโทษ ๓ สถานตามความหนักเบาของความผิด ได้แก่ครุโทษ, มัชฌิมโทษ และลหุโทษ^{๒๒} เช่นเดียวกับศิลาธราที่ต้องอาบัติก็มีบทลงโทษเช่นกัน องค์กรประกอบตัดสินความผิดมี ๓ ข้อคือ เจตนา, ความพยายามกระทำตามเจตนา และผลที่เกิดขึ้น

^{๑๘} Candasiri, A manual of Training for Sīladharā, (Hertfordshire: Amaravati Publications, 2009), p. 16.

^{๑๙} รายละเอียดในวิ.จ. (ไทย)๗/๔๐๓/๓๑๖-๓๑๘.

^{๒๐} Candasiri, A manual of Training for Sīladharā, p. 3.

^{๒๑} วิ.ป. (ไทย)๘/๑๗๕ /๑๕๖-๑๖๖.

^{๒๒} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com>.

อาบัติ(Offense) หรือการล่วงละเมิดสิกขาบทของศีลธाराแบ่งได้ ๔ ประเภท ผู้เขียนได้เทียบเคียงหัวข้อเป็นภาษาอังกฤษที่ตรงกับลักษณะอาบัติของภิกษุและภิกษุณี ดังนี้

๑) Expulsion Offenses มีอยู่ ๖ ข้อ เทียบได้กับอาบัติปาราชิกของภิกษุและภิกษุณี ที่เมื่อละเมิดแล้วต้องขาดจากความเป็นนักบวชตลอดชีวิต (ปาราชิกของภิกษุมี ๔ ข้อและภิกษุณีมี ๘ ข้อ)^{๒๓} แต่การตัดสินอาบัติปาราชิกของศีลธाराขึ้นกับที่ประชุมสงฆ์ว่าสมควรให้ลาสิกขาหรือให้ขับออกจากหมู่ หรือให้เสียสิทธิต่างๆในสังฆะ

๒) Probation Offenses มีอยู่ ๗ ข้อเทียบได้กับอาบัติสังฆาติเสส (ภิกษุณีมี ๑๗ ข้อ) ผู้อาบัติต้องอยู่ปริวาสคือการลงโทษให้อบรมตนเอง เท่ากับกำหนดเวลาที่ต้องอาบัติแล้วปิดไว้ และต้องประพฤติมนต์ที่มีกำหนด ๖ คีน สำหรับศีลธาราไม่ต้องประจานความผิดของตนแก่คณะสงฆ์

๓) Admonishment Offenses มีอยู่ ๒๐ ข้อ เทียบได้กับอาบัตินิสัสัคคิยาปาจิตติยที่ ต้องสละสิ่งของ(ภิกษุณีมี ๓๐ ข้อ) และอาบัติปาจิตติยที่ไม่ต้องสละสิ่งของ (ภิกษุณีมี ๑๖๖ ข้อ)

๔) Acknowledgement Offenses มีอยู่ ๒๐ ข้อ เทียบได้กับอาบัติปาจิตติยที่ไม่ต้องสละสิ่งของในบางข้อและอาบัติปาฏิเทสนียอีก ๔ ข้อ^{๒๔}

โครงสร้างวินัยของศีลธารานี้ออกแบบมาจากรากฐานของพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นและให้เป็นมาตรฐานแก่ภิกษุสังฆะในการสร้างชุมชนสังฆะแห่งความสงบสุขและความเป็นเอกภาพ ในกระบวนการอบรมดังกล่าวนี้จำต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ ๒ ประการ ปัจจัยภายนอกคือกาลยามมิตร และปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อบุคคลกับสังคมภายนอกได้อย่างถูกต้อง^{๒๕} เพื่อให้เกิด สัมปายะที่เกื้อกูลแก่การพัฒนาคุณภาพทางจิต ความสำคัญในการฝึกอบรมตนเพื่อที่จะให้เกิดปัญหาในการพัฒนาคุณภาพภายในจนสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของเพศภาวะ ดังที่หลวงพ่อกษัตริย์กล่าวว่า “ไม่มีความเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง เมื่อเราทั้งหลายตระหนักถึงความปรุ้งแต่งเหล่านี้โดยความเป็นจริงก็ยอมไม่อยู่ในสภาวะใดๆอย่างถาวร”^{๒๖}

ถึงแม้ว่าคณะศีลธาราจะสามารถก่อตั้งที่ประเทศอังกฤษได้ แต่หากมองย้อนกลับมาที่แม่ชีไทยสายวัดป่าต้นแบบของศีลธารา จะเห็นได้ว่ารูปแบบและวิถีชีวิตของแม่ชีไทยตั้งแต่อดีตจนถึง

^{๒๓} อาบัติ ๔ ข้อ เหมือนอาบัติปาราชิกของภิกษุ อีก ๒ ข้อคือ ห้ามกำหนดดินดีในการจับต้อง รวมถึงการเกี่ยวข้องนัตหมายกับบุรุษ และห้ามกล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

^{๒๔} ดูในภิกษุณีวิวัฏฐ, วิ.ภิกษุณี.(ไทย)เล่ม ๓. และใน Candasiri, A manual of Training for Siladharā, p.113 -139.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, หน้า ๖๗๖.

^{๒๖} Sumedho, The Riches and Difficulties of Community Life, (Conx: Conx Books, 1999),p. 14.

ปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาศักยภาพของนักบวชสตรีให้ก้าวหน้าทางธรรมเพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้นเท่าที่ควร ทั้งที่ในสังคมไทยสมัยใหม่ปัจจุบันนี้สตรีส่วนมากมีการศึกษาสูงขึ้น มีอิสระทางความคิดและการดำเนินชีวิตด้วยตนเองได้ แต่เนื่องจากสังคมวัฒนธรรมไทยยังคงยึดถือมายาคติดั้งเดิมว่า สตรีไม่สามารถบวชและบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้ และ “ผู้หญิงเป็นข้างเท้าหลัง” บทบาทของแม่ชีไทยจึงถูกจำกัดอยู่กับการเป็นผู้อุปฐากดูแลวัดและภิกษุสังฆะ การบวชภิกษุณีจึงยังไม่เป็นที่ยอมรับจากคณะภิกษุสงฆ์และสังคมไทยส่วนใหญ่ ดังนั้นศีลธาราจึงเป็นทางออกหนึ่งสำหรับสตรีที่เลือกดำเนินชีวิตพรหมจรรย์ เพื่อฝึกฝนอบรมตนให้เกิดปัญญาอันสูงสุด ที่จริงแล้วกระบวนการอบรมศีลธาราไม่ได้มุ่งหวังที่จะผลิตนักบวชสตรีในอุดมคติ แต่เป้าหมายเพื่อจะส่งเสริมและให้เกิดความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงตามเส้นทางอริยมรรคซึ่งเป็นทางดำเนินแห่งการหลุดพ้น และในขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมบทบาทของนักบวชสตรีในฐานะหนึ่งในพุทธบริษัทสี่อันประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา เพื่อให้พระพุทธานุศาสนาดำรงอยู่สืบต่อไปในบริบทของสังคมโลกในปัจจุบัน

๕. บทสรุป

คณะศีลธารา (The Order of Siladhará) ก่อตั้งขึ้นด้วยการสนับสนุนจากพระอาจารย์สุเมโธ เจ้าอาวาสวัดป่าจิตตวิเวก ประเทศอังกฤษ จากจุดเริ่มต้นของแม่ชีตะวันตกกลุ่มแรกที่ไม่มีประสบการณ์และความเชื่อมั่นในการดำเนินวิถีชีวิตตามแบบสายวัดป่าของหลวงพ่อดวงษ์ วัดหนองป่าพง แต่ด้วยความพยายามอย่างยิ่งจึงทำให้เกิดพัฒนาการของกระบวนการอบรมศีลธาราที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังในบริบทของวัฒนธรรมและสังคมตะวันตก โดยที่ยังคงรักษาวินัยและธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมของนักบวชเถรวาทสายวัดป่า จนกระทั่งในปัจจุบันนี้คณะศีลธาราสามารถปฏิบัติกิจในพระศาสนาและดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ตนและส่วนรวมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการนำเสนอบทความนี้ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้เห็นการพัฒนาการที่งดงามเช่นนี้ในสังคมวัฒนธรรมไทย ด้วยการส่งเสริมให้มีคณะศีลธาราที่มีรากฐานมาจากแม่ชีไทยและบำเพ็ญกิจที่เป็นประโยชน์ทางศาสนาต่อสังคมไทย อันเป็นข้อพิสูจน์ถึงศักยภาพของสตรีที่ฝึกฝนอบรมตนเองจนก้าวข้ามข้อจำกัดเรื่องเพศสภาวะ และปฏิบัติตนจนสามารถเป็นนื่อนาบุญให้กับสตรีทั้งหลายทั่วไป ด้วยการมีศีลที่งดงาม ความรู้ในพระธรรมวินัย และพิธีทางศาสนาตามประเพณีนิยมทางสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นบทบาทอันชอบธรรมของพุทธบริษัทสี่ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๖. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์พลีชัย, ๒๕๕๕.

๒. หนังสือภาษาอังกฤษ

Candasiri. **A manual of Training for Siladhará**. Hertfordshire: Amaravati Publications, 2009.

Gross, Rita. **Buddhism after Patriarchy: A Feminist History Analysis and Reconstruction of Buddhism**. New York: State University of New York Press, 1993.

Khantipalo. **Banner of the Arahants: Buddhist Monks and Nuns from the Buddha's Time Till Now**. Kandy: Buddhist Publication Society, 1979.

Santacitta, Chandasara. **Towards Healing the Fracturing in the Male-Female Relationship in the Sangha**. Hertfordshire: Amaravati Publications, 2008.

Silaratano. **Mae Chee Kaew: Her journey to Spiritual Awakening and Enlightenment**. Udon Thani: A Forest Dhamma Publication, 2009.

Sumedho. **Freeing the Heart**. Hertfordshire: Amaravati Publications, 2001.

Sumedho. **The Riches and Difficulties of Community Life**. Conx: Conx Books, 1999.

Sucitto. **Going Forth: A Training For Theravadin Nuns**. Hertfordshire:Amaravati Publications, 1985.

Jane Angell. "Women in Brown: A History of the Order of Siladhará, Nun of the English Forest Sangha ". M.A. Buddhist Studies Dissertation. University of Sunderland, 2005.

๓. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com>.

Bell, Sandra. **Being Creative with Tradition: Rooting Theravada Buddhism in Britain**,2001. (Online). Available: <http://www.globalbuddhism.org/1/bell001.htm>.

Bhikkhu Analayo. **The Revival of the Bhikkhuni Order and the Decline of the Sāsana**. Journal of Buddhist Ethics, vol.20, 2013. (Online). Available :[http://www.blogs.dickinson.edu/Buddhist ethics/](http://www.blogs.dickinson.edu/Buddhist%20ethics/).

